

GÜNEŞİN DOĞDUĞU, İNSANLIĞIN BATTIĞI TOPRAKLAR:
DOĞU TÜRKİSTAN
A LAND WHERE THE SUN DAWNS BUT THE HUMANITY DIES:
EAST TURKESTAN

İSMAİL GÖKÇE

Uzman, Komiser, Erzurum Emniyet Müdürlüğü
Specialist, Police Superintendent, Erzurum Security Forces
i.gokce1299@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-9815-781X>

Atıf / Citation

Gökçe, İ. 2020. "Güneşin Doğduğu, İnsanlığın Battığı Topraklar: Doğu Türkistan". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute*. 69, (Eylül-September 2020). 629-652

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 05.04.2020
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 12.06.2020
Yayın Tarihi-*Date Published* : 30.09.2020
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4352>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by iThenticate® programında bu makale taranmıştır.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - *Journal of Turkish Researches Institute*
TAED-69, Eylül - September 2020 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851

www.turkiyatjournal.com
<http://dergipark.gov.tr/ataunitaed>

GÜNEŞİN DOĞDUĞU, İNSANLIĞIN BATTIĞI TOPRAKLAR: DOĞU TÜRKİSTAN

A LAND WHERE THE SUN DAWNS BUT THE HUMANITY DIES:
EAST TURKESTAN

İSMAİL GÖKÇE

Öz

Bazı yazarlar tarafından “yüz yılın fikri” olarak nitelendirilen insan hakları, geçtiğimiz yüzyılda en büyük yarayı dünya savaşlarından almıştır. Konvansiyonel ve kimyasal silah teknolojilerinin yeryüzünü alt üst ettiği bu savaşlarda milyonlarca insan hayatlarını veya sağlıklarını kaybetmiştir. 21. yüzyıla gelindiğinde ise insanlık adına dünya savaşlarından daha yıkıcı bir olgu ile karşılaşmaktayız. “Devlet Terörü” denilen uluslararası terörizm tandanslı bu yeni paradigma geçtiğimiz yüzyıldaki dünya savaşlarının yerini almış, yeni dönemin aktörleri tarafından küresel ölçekli siyasi emellerine ulaşabilmek için kullanılan en önemli silah olmuştur.

Çin Halk Cumhuriyeti, 1949’da işgal ettiği Doğu Türkistan’daki Uygur Türklerine yönelik olarak sürdürdüğü sistematik işkenceden ötürü, Uygur Türklerini sözde radikal İslamcı teröristler olarak lanse etmeye çalışarak kendisini aklamak istemektedir. Sözde radikalizmden arındırılmak adına eğitim kampı adını verdikleri zindanlara hapsedilen Uygurlar, dünyada emsali görülmemiş işkence ve zalimane muamelelere maruz kalmakta ve binlerce yıllık vatanlarında yok edilmek istenilmektedir. Bugün, Müslüman veya Türk aidiyetlerine dair herhangi bir belirtinin işkence ya da ölüm anlamına geldiği Doğu Türkistan’da insanlık ayaklar altındadır. Yaklaşık 40 milyon Müslüman Uygur Türkü gün be gün, yavaş yavaş yok edilmektedir. Ne dünya savaşlarında yaşanan acılar ne de bu savaşlarda kullanılan kitle imha silahlarının yarattığı tahribat Doğu Türkistan’daki insanlık dramının tarifine imkân vermemektedir.

Bu makalenin konusu, aciliyetine ve önemine binaen Doğu Türkistan’da yaşanan insan hakkı ihlalleri ve çözüm önerileri ile sınırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Türkistan, Çin, İşkence, Soykırım, İnsan Hakları.

Abstract

The concept of human rights, which certain authors dub as “the idea of the century”, was most damaged by world wars in the past century. Millions of people lost their lives or health in these wars during which conventional and chemical weapon technologies disrupted the world. However, following the turn of the century, we are facing a more destructive fact for the humanity compared to world wars. This new paradigm called “State Terrorism” and tinged with international terrorism has replaced the last century’s world wars, becoming the most important weapon manipulated by the new era actors to achieve global political goals.

The People’s Republic of China is desirous of acquitting itself from the systematic torture committed by it against Uyghur Turks in Eastern Turkestan which it had invaded in 1949 as it tries to downplay Uyghur Turks as so-called radical Islamist terrorists. Uyghur Turks are imprisoned in dungeons which are notoriously called “training camps” where they will be supposedly cured off the radicalism, suffer unprecedented torture and cruel treatments and there is a campaign to wipe them off their homeland where they have been living for centuries. Today, the humanity in East Turkestan is trampled down under feet as any sign of being Muslim or Turk means a death warrant or torture. Nearly 40 million Muslim Uyghur Turks are slowly annihilated day by day. Neither the grief that the humanity endured during world wars nor the devastation caused by mass destruction weapons used in those wars would suffice to describe the humanitarian plight that East Turkestan is enduring nowadays.

This paper is limited to human right violations in Eastern Turkestan and proposed solutions, given the urgency and significance of the subject matter.

Key Words: East Turkestan, China, Torture, Genocide, Human Rights.

Structured Abstract

The concept of human rights, which certain authors dub as “the idea of the century”, was most damaged by world wars in the past century. Millions of people lost their lives or health in these wars during which conventional and chemical weapon technologies disrupted the world. However, following the turn of the century, we are facing a more destructive fact for the humanity compared to world wars. This new paradigm called “State Terrorism” and tinged with international terrorism has replaced the last century’s world wars, becoming the most important weapon manipulated by the new era actors to achieve global political goals.

Using the September 11, 2001 terrorist attacks in New York as an excuse the United States of America sometimes conveniently expands the “preventive right to self-defense” in international law, and sometimes claims that it would bring democracy and freedom to the countries having attacked by the country and sometimes criminalize the local elements in the regions it would attack. It has tried to prepare the ground for state terrorism and create legitimacy through criminalization. The policy of the USA trying to bring the countries considered as enemies in the so-called “terrorist network” with the threat of “either share my values or...”, has found promoters in Far Asia. State terrorism bringing together the United States of America and the People’s Republic of China representing two ideologically opposed ideas, has paved the way for global human rights violations, especially in the last 20 years. Another terrorist state the People’s Republic of China is desirous of acquitting itself from the systematic torture committed by it against Uyghur Turks in Eastern Turkestan which it had invaded in 1949 as it tries to downplay Uyghur Turks as so-called radical Islamist terrorists. Uyghur Turks are imprisoned in dungeons which are notoriously called “training camps” where they will be supposedly cured off the radicalism, suffer unprecedented torture and cruel treatments and there is a campaign to wipe them off their homeland where they have been living for centuries. Today, the humanity in East Turkestan is trampled down under feet as any sign of being Muslim or Turk means a death warrant or torture. Nearly 40 million Muslim Uyghur Turks are slowly annihilated day by day. Neither the grief that the humanity endured during world wars nor the devastation caused by mass destruction weapons used in those wars would suffice to describe the humanitarian plight that East Turkestan is enduring nowadays.

At the 41st session of the Council, held in July 2019 at the United Nations Office in Geneva by 22 states being members of the UN Human Rights Council, the People’s Republic of China was called upon in writing to put an immediate end to the mass arrests and human rights violations in eastern Turkistan. This declaration is considered important because it is the first document where violations of human rights by the People’s Republic of China are accepted and condemned on an international platform. The greatest evidence of this crime against humanity committed by the State of China are undoubtedly the people of eastern Turkistan who have managed to share the torture and cruel treatment experienced by themselves and their relatives with the world public despite the blackout and pressure on eastern Turkistan. Today, torture and inhuman treatment of Eastern Turks from all over the world can be found due to open source information.

We should note that we are faced with the obligation to disclose to the world public the planned and systematic torture of the Chinese state for a specific purpose. The present study examining what needs to be done for this purpose under the headings of international

relations, social media and civil society, is the work that needs to be carried out to address the problem before the United Nations in the context of international relations. The most effective step to be taken at the international level is the mobilization of the General Assembly of the United Nations with the statement that the country systematically commits the crime of genocide, expressed the international conventions to which the PRC is a party, and with all its elements in the modern criminal justice systems of today. It should be kept in mind that the decisions of the General Assembly of the United Nations are very valuable for attracting the attention of the international public even if they are not binding and for disclosing and proclaiming the violation of rights or acts that violate the international law of the state or states concerned. In particular, some states claiming to be democratic constitutional states are not happy that their report on human rights which is rather weak, is announced by a prestigious institution such as the UN. Such decisions will damage the image of the so-called "country of freedoms" in the international arena and cause a serious loss of reputation.

The most important decision of the United Nations on this issue is undoubtedly the condemnation of the United States' decision to move the Israeli Embassy from Tel Aviv to Jerusalem by recognizing Jerusalem as the capital of Israel. This decision of the UN Security Council had a major impact worldwide and the United States was sharply criticized. While some authors have described it as the most serious defeat of the United States in international politics, some others have presented the accomplishments and diplomatic initiatives of Tukey which is the president of the organization for Islamic Cooperation of that period.

Another way to keep the East Turkistan problem on the agenda of the world public and to follow it with a view to its solution is to involve international pressure groups in the process. When it comes to human rights in international relations, most states have instrumentalized human rights through a political reaction. At this point, the existence of some organizations working voluntarily to end violation of human rights around the world, regardless of the political powers in the countries where you operate, is important. The current activities of these organizations, especially Amnesty International and Human Rights Watch, which are directly involved in the problem of the Eastern Turkistan, are important. In addition to the organizational struggle over the East Turkistan, it is assumed that every citizen with a minimum level of media literacy can contribute to the process.

There is no doubt that the most effective individual responses are the messages given through social media. The management of perception and mass mobilization power of Social media leading the developments of the recent history of the main political/social events including the protests of students in Chile during Arab Spring in middle east, yellow vest protests in France has been increasing every other day. makes it more and more effective every day. Those who benefit from this cost-effective and easily accessible social media option should present their message about the persecution of the Chinese in Eastern Turkistan to the international public. This attempt should not be underestimated. A single message that is individually shared spreads quickly and generates similar new messages. The attention of the masses interacting with active social media users interested in East Turkistan is paid attention and mentally prepares the ground for organized struggle in the field of civil society and politics.

As of today, a large number of associations, foundations, journals and websites of Uighurs conducting activities to attract the attention of global public regarding the issue of

Eastern Turkistan in Turkey continues its activities under the chairmanship of Hidayet Oğuzhan by the organization of "East Turkistan Civil Society Organizations Union". Non-governmental organizations, one of the musts of the democratic social order, are also a necessity to be a constitutional state. Uighur diaspora in Turkey and other states with constitutional rights and law framed by case will not interfere with events and activities carried out under the freedom to make a significant contribution.

The aim of the study is to examine the proposed solutions to end the Uyghur genocide. It has shown that it is a mandatory condition for the humanity to conduct individual efforts, national and international political and social organizations, as well as some initiatives in order to immediately announced the violation of human rights in East Turkistan to the world public and put on the agenda of the United Nations. Even the importance of the work to be conducted by individual initiatives and pressure groups, the main argument should be the fact that it is the Republic of Turkey. Otherwise, there is no other country in the world that can end this persecution in terms of its geopolitical and geostrategic importance, history, culture, perspective on human rights and its role in the Turkish-Islamic world.

Giriş

Çin Halk Cumhuriyeti, ikinci dünya savaşından bu yana sistematik olarak Doğu Türkistan'daki Müslüman Türklere yönelik soykırım suçunu işlemektedir. Doğu Türkistan'da insan hak ve hürriyetleri emsali görülmemiş zalimane uygulamalar ile ihlal edilmekte, insan onuru ayaklar altına alınmaktadır.

Komünist Parti'nin iktidara geldiği 1949 yılından itibaren; 1949-1952 tarihlerinde 2.8 milyon, 1952-1957 arasında 3.5 milyon, 1958-1960 arasında 6.7 milyon, 1961-1965 arasında 13.3 milyon olmak üzere toplam 26.6 milyon Müslüman Uygur Türkü ya Çin askeri tarafından doğrudan katledilmiş ya da Çin yönetiminin sebep olduğu kıtlık neticesinde hayatını kaybetmiştir (İnce, 2019: 577). Dünya'da adı en fazla işkence ile anılan devlet olan Çin, Sinkiang Gazetesi'nin 12 Eylül 1992 tarihli sayısında verilen habere göre, 1991'de Hoten vilayetinin Karakaş İlçesinde 18700 Müslüman Türk kadını zorla kürtaj ettirmiş ve kısırlaştırmıştır. Doğu Türkistan'da hapisanelerde tutuklu bulunan Uygurlar bedensel olarak dayanılması güç işlerde çalıştırılmakta, temel gıda ihtiyaçlarından mahrum bırakılmakta, konuşmama, gülmeme, ağlamama gibi acımasız kuralların muhatabı olmaktadır. Bu kuralları çiğneyenler, elektrikli coplarla dayak, havada uçak pozisyonunda asılı kalma, tavana asılarak işkence etme, vücudun çeşitli yerlerine elektrik verme, cinsel organlara elektrikli çubuk ve at kılı sokma gibi ağır işkencelere maruz kalmaktadır. Bu işkencelere maruz kalan Uygur Türklerinin birçoğu feci şekilde can vermekte, akli melekelerini kaybetmekte ya da bedenlerinde kalıcı hasarlar oluşmaktadır. 16 Şubat 1997'de 9000 civarında Uygur Türkü terörist oldukları iddiasıyla tamamen çıplak vaziyette şehir meydanlarında dolaştırılarak Doğu Türkistanlıların önünde işkenceye uğramıştır. 1999 yılının ilk üç ayında 10.000 civarında Türk keyfi olarak gözaltına alınmış ve işkence görmüştür. Bir kısım medya organlarına göre 1999-2000 yıllarında yaklaşık 2500 Uygur Türkü ya Doğu Türkistan mahkemeleri tarafından haklarında verilen idam kararı ile ya da cezaevlerinde uğradıkları işkence neticesinde hayatlarını kaybetmiştir (Öztürk, 2013: 70,75).

Birleşmiş Milletler tarafından 9 Aralık 1948'de onaylanan "*Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması*" sözleşmesine göre; ulusal, etnik, ırki ya da dinsel bir grubu, kısmen ya da tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biri, soykırım suçunu oluşturur:

- a) Gruba mensup olanların öldürülmesi,
- b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel ya da zihinsel zarar verilmesi,
- c) Grubun bütünüyle ya da kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracak hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek,
- d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla önlemler almak,
- e) Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek (Değer, 2009: 69)

Çin tarafından da onaylanan sözleşme metninde belirtilen bu fiillerin tamamı, Komünist Parti yönetimi tarafından sağlıklı bir insanın aklına dahi getiremeyeceği ölçüde vahşice ve acımasızca Doğu Türkistan'daki Müslüman Türklere uygulanmaktadır. Sözde aşırıçılıktan, radikalizmden ve kökten dincilikten arındırılacağı iddia edilerek gözaltına alınan Doğu Türkistanlılar toplama kamplarına hapsedilmektedir. Bugün bir ila üç milyon arasında Uygur Türkü, ölümün bir kurtuluş olduğu bu kamplarda, her türlü zulüm ve işkence altında fiziksel ve ruhsal sağlıklarını kaybetmektedirler. Toplama kamplarına götürülen her Doğu Türkistanlı erkeğin evine Çinli bir erkek gönderilmekte, literatürde tarifi ve örneği

olmayan bu kitlesel insan hakkı ihlallerine sözde “kardeş aile projesi” adı verilmektedir. Doğu Türkistanlı çocuklarda benzer bir uygulama ile anne ve babalarından kopararak ya da işkence sonucunda anne babasız bırakılarak dillerini, dinlerini, kültürlerini ve Türk kimliklerini kaybetmelerini sağlamak amacıyla sözde eğitim programlarına maruz bırakılmaktadır.

BM İnsan Hakları Konseyi’ne üye olan 22 devlet tarafından, BM Cenevre Ofisi’nde gerçekleşen konseyin 41. oturumunda, Doğu Türkistan’daki toplu gözaltılar ve İnsan Hakları ihlallerinin derhal durdurulması amacıyla Çin Halk Cumhuriyeti’ne yazılı bir çağrıda bulunulmuştur. Temmuz 2019’ da kaleme alınan bildiriye şu ülkeler imza atmıştır: Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada, Japonya, İngiltere, Fransa, Almanya, İsveç, Letonya, Litvanya, Estonya, Danimarka, Norveç, Kuzey İrlanda, Hollanda, İzlanda, Lüksemburg, İspanya, Avusturya, İrlanda, Belçika, İsviçre. Bu bildiri, ÇHC tarafından yapılan İnsan Hakları İhlalleri’nin Uluslararası alanda kabul edildiği ve kınandığı ilk belge olması bakımından önemli bulunmaktadır. Çin Devleti’nin işlediği bu insanlık suçunun en büyük kanıtı hiç şüphesiz Doğu Türkistan üzerinde uygulanan karartma ve baskıya rağmen bizzat kendisi ve yakınlarının uğradığı işkence ve zalimane muameleyi dünya kamuoyu ile paylaşmayı başarabilen Doğu Türkistan halkının kendisidir.¹ Bugün Doğu Türkistanlılara yapılan işkence ve insanlık dışı muamelelere, dünyanın her yerinden açık kaynak bilgileri sayesinde ulaşılabilmektedir.

Yapılan bu zulümleri sadece asimilasyon kavramı ile ifade etmeye çalışmak mümkün değildir. Zira kişinin önceki kimliğinin yerine, yeni ev sahibi toplumun kimliğini ikame etmesi olarak tanımlanan asimilasyon (Martikainen, 2005: 43), Doğu Türkistan’daki durumdan çok farklı sosyolojik hadiselerle işaret etmektedir. Literatürde göçmenler, yasa dışı göçmenler, köleler, misafir işçiler ve marjinal dini gruplar gibi insan topluluklarının ev sahibi toplumla olan ilişkileri bağlamında değerlendirilen asimilasyon, daha çok entegrasyonun² bir aşaması olarak kabul edilmektedir. Ne Doğu Türkistan’daki Müslüman Uygur Türkleri göçmen ya da misafir, ne de Çin ev sahibidir. Dolayısıyla yapılan sistematik işkenceler, yukarıda da izah edildiği üzere soykırım suçunun ta kendisidir. Çünkü sözleşmeye göre soykırım suçunun oluşması için en az birinin gerçekleşmesi gereken beş farklı eylemin tamamı Çin yönetimi tarafından sürekli ve istikrarlı bir şekilde uygulanmaktadır. Bu husus, Doğu Türkistan’da yaşanan bu vahim olayları Çin yönetiminin algı oyunları ve propaganda gücünden etkilenmeden, mecrasından saptırmadan, olduğu gibi anlamak için oldukça önemlidir.

1. Doğu Türkistan’lılar Bizden Ne İstiyor?

Doğu Türkistan M.Ö. 206 yılından M.S. 1759 yılına kadar geçen yaklaşık 2000 yıllık süre içerisinde bağımsızlığını korumuştur. Tüm bu dönemler boyunca Çin, tarihi İpek Yolu’nu denetimi altına alabilmek için zaman zaman Doğu Türkistan’ı işgal etmiştir. Ancak

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=eisAyHYJzKU> (Erişim Tarihi: 25.01.2020)

<https://www.youtube.com/watch?v=hBTKNg8vjnw> (Erişim Tarihi: 25.01.2020)

<https://www.youtube.com/watch?v=zIS5zuaxnu4> (Erişim Tarihi: 25.01.2020)

² Entegrasyon: Çoğulcu toplumun tüm bireylerinin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yaşamda toplumun tüm bireylerinin etkin katılımı ve karşılıklı ilişkilerini mümkün kılan, ortak aidiyetlikleri ulusal ve yerel düzeyde teşvik eden çok aktörlü bir süreçtir (Çetin, 2016: 200).

Çin istilaları hep kısa sürelidir ve Çin hiçbir işgal döneminde Doğu Türkistan üzerinde tam anlamı ile bir hâkimiyet kuramamıştır (Dauliatova, 2007: 22).

Doğu Türkistan araştırmacılarının ve teşkilatlarının, bölge halkının aile yapısını ve kültürünü göz önünde bulundurarak ulaştıkları kanaate göre şu an Doğu Türkistan nüfusu kırk milyonu aşmıştır. Hatta bu sayının daha fazla olma ihtimali yüksektir (Saipedinova, 2019: 52). Bu veriler ışığında denilebilir ki, Doğu Türkistan binlerce yıllık kadim bir Türk yurdudur. Doğu Türkistan'daki Müslüman Türkler ise tarih sahnesine çıktığı günden bu yana insanlık ortak mirasının oluşmasında başat rolü oynayan Büyük Türk Milletinin öz evlatlarıdır.

Doğu Türkistanlıların temsilcisi konumunda bulunan, onlar adına irade beyan etmeye yetkili olan, onlar adına konuşan, ya da bu minvalde öne çıkan hiçbir Uygur Türkü, biz Türkiye Türkleri dâhil hiçbir ülkeden nakdi bir yardım ya da siyasi sığınma talep etmemişlerdir. Bunun da ötesinde maddi bir karşılığı olan hiçbir şey talep etmemiş, istememişlerdir. Türk Dünyasından, Müslümanlardan ve hassaten biz Türkiye Türklerinden istedikleri iki şey vardır. Birincisi seslerini dünyaya duyurmamız, ikincisi ise dua etmemizdir.

Bir insanlık harikası olan Türk-İslam medeniyetinin bu müstesna temsilcileri, insana özgü en muhteşem hasletlerin vücut bulduğu o haykırışlarında bizden sadece dua etmemizi ve seslerini duyurmamızı istemektedirler.

2. Ne Yapabiliriz?

Çin Halk Cumhuriyetinin kitlesel insan hakları ihlallerine dönüşen Doğu Türkistan politikası, uluslararası toplumun vicdanını yaralamaktadır. Hiçbir siyasi kaygı, ekonomik çıkar ya da başkaca bir menfaat gözetmeksizin yalnızca insan olmanın şuuru ile Doğu Türkistan'da yaşananlara seyirci kalamayan milyonlarca insan, dünyanın dört bir yanından Doğu Türkistan'a destek mesajları göndermektedir.

Bilindiği üzere Türkiye Türklerinin önemli bir çoğunluğu Anadolu'ya göç etmeden önce Türkistan topraklarında yaşamaktaydı. Bu durumun bir sonucu olarak Doğu Türkistan Türkleri ile yurttaşlık ve komşuluk ilişkileri bağlamında kurulan yakın temas, Oğuzların Anadolu gibi uzak bir coğrafyaya göç etmeleri ile bir dönem azalmış olsa da, milli kültür öğeleri, edebi eserler ve inanç merkezli organizasyonlar sayesinde bu iki akraba Türk topluluğu ortak kültürden gelen benzerliklerini korumuşlardır (Ulus, 2019: 25).

Uygur Türkleri ile bin yıllara varan ortak bir tarih, kültür, inanç ve yaşayış biçimlerinin getirdiği duygusal yakınlık, medeniyetimizin insana, yaratılana olan yaklaşımı, aslında sadece insan olmamız, 21. yüzyılın bu en vahim devlet terörüne karşı bizlere bir takım sorumluluklar yüklemektedir. Bu anlamda, öncelikle ve vakit kaybetmeksizin Çin Devleti'nin belli bir amaca yönelik, planlı ve sistematik olarak gerçekleştirdiği işkenceleri Dünya kamuoyuna duyurma mecburiyeti ile karşı karşıya olduğumuzu ifade etmeliyiz. Meşru yol ve yöntemlerle yapılması gerekenleri ayrı başlıklar altında şu şekilde inceleyebiliriz:

Uluslararası İlişkilerde Doğu Türkistan

Doğu Türkistan konusunun uluslararası arenada gündem olması, -verecekleri ya da vermedikleri tepki bağlamında- Çin ile ekonomik ilişki içerisinde bulunan diğer ülkeler tarafından mali yapılarına yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Uygur Türkleri

meselesinde Çin'i karşlarına almak ülkelerin ekonomik çıkarlarına ters düştüğünden, bu yöndeki tepkiler daha cılız bir ses tonu ile dile getirilmektedir (Sayın, 2017: 20). Temel yaklaşım ekonomik çıkarlar olmakla birlikte daha geniş bir perspektifle bakıldığında aslında insan haklarının siyasallaşmaya kurban edildiği ve neredeyse hiçbir devletin umurunda olmadığını görmekteyiz.

Niteliği itibari ile evrensel olan, evrensel olduğu ölçüde anlam ihtiva eden insan hakları, uluslararası ilişkilerde siyasal gücü elinde bulunduran devletler tarafından istismar edilmekte, insan onuru çirkin bir çıkar siyasetine tercih edilmektedir. Berdal Aral'a (2006: 99) göre;

“İnsan haklarının uluslararası ilişkilere etki gücü ne geçmişte ne de günümüzde istenen seviyeye ulaşmıştır. Bunun en önemli nedeni, uluslararası ilişkilerin güçlü aktörlerinin insan haklarını verili siyasetten ve stratejik kaygılardan ayrı bir bağımsız değişken, bir değerler sistematığı, bir ilkeler bütünü olarak görmemeleridir. O nedenle, denebilir ki, insan haklarının uluslararası ilişkileri etkileme gücü, ne yazık ki uluslararası ilişkilerin insan haklarını tanımlama ve şekillendirme gücü karşısında kadük kalmaktadır. Bu hususu daha iyi irdeleyebilmek için insan haklarına yüklenen bu ideolojik işlevi gözden geçirmekte yarar vardır... Uluslararası ilişkileri en fazla etkiler görünen insan hakları unsurları, hegemonik güçlerin ve onların müttefiklerinin çoğu zaman kendi ulusal çıkarları için suiistimal etmelerine imkân veren haklar ve özgürlüklerdir...”

Uluslararası insan hakları belgeleri ve koruma mekanizmaları bakımından en etkili müessese şüphesiz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve bu sözleşmede yer alan hakların taraf devletlerce ihlal edilmediğinin denetimi ile görevli olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesidir. AİHM kararlarının bağlayıcılığı ve yaptırım gücü sözleşmeye taraf devletlere önemli sorumluluklar yüklemektedir. Ancak bölgesel nitelikte olan bu kurum ve sözleşme doğal olarak Çin Halk Cumhuriyeti'ni bağlamamaktadır.

Esasında on yıllardır süren soykırım uygulamaları Çin Halk Cumhuriyeti anayasasına da aykırıdır. Doğu Türkistan - Çin'e göre Xin Jiang Uyghur - Özerk Bölgesi, Tibet Özerk Bölgesi, Guang Xi Zhuang Zu Özerk Bölgesi, Ning Xia Hui Zu Özerk Bölgesi ve İç Moğol Özerk Bölgesi olarak beş özerk yönetim birimine sahip olan Çin, anayasasında bu bölgelere demokratik denilebilecek bir takım ayrıcalıklar tanımıştır. Eğitim, bilim, kültür, sağlık ve spor alanlarını özerk olarak yöneterek kendi milletin mirasını, kültürünü koruyup geliştirebilmekten, devletin askeri sistemine ve kendisinin ihtiyacına göre, merkezi halk hükümetinin onayından sonra kamu düzenini korumak için yerel kamu güvenlik güçlerini organize edebilmeye kadar birçok yetki hali hazırda Çin anayasasında mevcuttur (Tuoheti, 2016: 72). Uygur Türklerinin yaşam ve işkence görmeme hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerine dahi tahammülü olmayan bir terör devletinin sosyal içerikli bu haklara kayıtsız kalması doğaldır. Ancak yaptıkları zulmün ifşa edilmesi söz konusu olduğunda, öncelikle kendi anayasalarını ihlal ettikleri ifade edilebilir.

Uygur Türkleri sorununun çözümü noktasında en kısa süre içerisinde somut ve çözüme yönelik atılacak adımlar şüphesiz Birleşmiş Milletler nezdinde yapılacak girişimler sayesinde olacaktır.

Çin Halk Cumhuriyeti Birleşmiş Milletlere üyedir. Aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesidir ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine taraftır. Bununla birlikte BM İnsan Hakları Sözleşmelerinden; “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini” 4 Kasım 1980’de; “Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeyi” 29 Aralık 1981’de; “Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesini” 1983’de; “İşkence ve Diğer Zalimane İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme”yi 4 Ekim 1988’de; “Çocuk Hakları Sözleşmesini” 2 Mart 1992’de; “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesini” 27 Mart 2001’de; “Çocuk Satışı ve Çocuk Pornografisi Satışına İlişkin Çocuk Hakları Sözleşmesine İlişkin İsteğe Bağlı Protokolü” 3 Aralık 2002’de; “Çocukların Silahlı Çatışmalara Katılımına İlişkin Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne İlişkin İsteğe Bağlı Protokolü” 20 Şubat 2008’de ve “Engelli Hakları Sözleşmesini” 1 Ağustos 2008’de onaylamıştır.³

Milletlerarası alanda atılacak en etkili adım ÇHC'nin yukarıda sayılan sözleşmeler ve günümüz modern ceza hukuku sistemlerinde yer alan soykırım suçunu tüm unsurlarıyla birlikte sistematik olarak işlediğinden bahisle BM Güvenlik Konseyini veya Genel Kurulunu harekete geçirmektir. Bilindiği gibi BM Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesinden biri olan ÇHC, Konseyin alacağı kararlarda veto yetkisine sahip olmakla birlikte kendisi ile ilgili İnsan Haklarını ihlal ettiğine dair iddiaların araştırılması ve tespit edilmesi noktasında bu hakkını kullanamamaktadır. Bununla birlikte bu iddiaların tespiti ve ifşa edilmesi halinde uygulanacak yaptırımlar söz konusu olduğunda ise veto hakkını kullanma haklı saklıdır (Kuzu, 1998: 87). Doğal olarak böyle bir aşamada BM Güvenlik Konseyi nezdinde yapılacak girişimler sonuçsuz kalacaktır.

BM Genel Kurulunda ise durum biraz farklıdır. Esas itibarı ile uluslararası güvenlik politikaları ve insan haklarının korunması güvenlik konseyinin görevidir ve genel kurulun bu alanda bir karar verme görevi bulunmamaktadır. BM'nin beş ana organından biri olan genel kurul, bir istişare organıdır. Her üye ülkenin eşit olarak temsil edildiği ve bir oy hakkının bulunduğu kurulun görev ve yetkileri şu şekildedir:

1- Silahsızlanma ve silahların kontrolünü öngören düzenlemeler dâhil olmak üzere uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına yönelik konuları ele almak ve tavsiye kararları vermek;

2- Güvenlik Konseyi'nde ele alınan ihtilaflar ve konuları kapsamamak üzere Dünya barışı ile ilgili konularda oturumlar düzenlemek ve tavsiye kararları almak;

3- Güvenlik Konseyi'nde ele alınan ihtilaflar ve konular hariç olmak üzere Antlaşma kapsamına giren konularda ve Birleşmiş Milletler organlarının görev ve yetkilerini kapsayan başlıklarda oturumlar düzenlemek ve tavsiye kararları almak;

4- Uluslararası siyasi işbirliğini, uluslararası hukukun geliştirilmesi ve tedvini,⁴ herkesi kapsayan temel insan hak ve özgürlüklerinin hayata geçirilmesi ve ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitim, sağlık alanlarında uluslararası işbirliği sağlanması için çalışmalara başlamak ve tavsiyede bulunmak;

5- Kökeni her ne olursa olsun milletlerarasındaki dostça ilişkileri bozacak herhangi bir sorunun barışçıl yolla çözülmesi konusunda tavsiyede bulunmak;

³ <https://tbinternet.ohchr.org/SitePages/Home.aspx> (Erişim Tarihi: 27.01.2020)

⁴ Tedvin: “*Derleme*” <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 30.01.2020)

6- Güvenlik Konseyi ve diğer Birleşmiş Milletler organlarının vereceği raporları değerlendirmek;

7- Güvenlik Konseyi'nin daimi olmayan üyelerini, Ekonomik ve Sosyal Konsey üyelerini ve Vesayet Konseyi'nin ek üyelerini (gerekli olması durumunda) seçmek; Güvenlik Konseyi ile birlikte Uluslararası Adalet Divanı Yargıçlarını seçmek ve Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi doğrultusunda Genel Sekreteri atamak.⁵

BM genel kurulunun bu maddeler kapsamına giren konularda almış olduğu kararların, -bir bağlayıcılığı olmasa da- uluslararası kamuoyunun dikkatinin çekilmesi ve ilgili devletin veya devletlerin alınan kararlara konu olan hak ihlalleri ya da uluslararası hukuka aykırı eylemlerinin ifşa edilerek dünya çapında duyurulması bakımından çok değerli olduğu yadsınamaz. Özellikle demokratik hukuk devleti olduğu iddiasında bulunan kimi devletler, oldukça zayıf olan insan hakları karnelerinin BM gibi saygın bir kurum tarafından açık edilmesinden hiç de hoşnut olmazlar. Bu gibi kararlar, Uluslararası arenada sözde “özgürlükler ülkesi” imajlarına zarar vereceği gibi ciddi bir itibar kaybına uğramalarına da sebep olacaktır.

BM'nin bu hususta yakın tarihte vermiş olduğu en önemli karar, şüphesiz Amerika Birleşik Devletleri'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyarak İsrail Büyükelçiliği'ni Tel Aviv'den Kudüs'e taşıma kararının BM Genel Kurulu tarafından kınanmasıdır. ABD Başkanı Donald Trump, 6 Aralık 2017 tarihinde Kudüs'ü "İsrail'in başkenti" olarak tanıdığını ifade ederek ABD Büyükelçiliği'nin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınması talimatı verdiğini açıklamıştır. Esasında 'Kudüs Yasası' olarak bilinen yasa ile 1995 yılında ABD Kongresi tarafından kabul edilen bu karar, 1995'den itibaren görev yapan tüm ABD başkanları tarafından 6 ayda bir ertelenmek suretiyle yerine getirilmemiştir. Ta ki Donald Trump'ın Filistin yönetimiyle hiçbir görüşme yapmadan ve gelecek tepkilere aldırış etmeden bu kararı ilan etmesine kadar (Türkmen, 2019: 128).

Tarihsel süreç içerisinde Kudüs hem Filistin hem de İsrail tarafından başkent olarak kabul edilmiştir. İsrail-Filistin sorunu içerisinde önemli bir yeri olan Kudüs konusunda iki ülkenin argümanları da uluslararası toplum tarafından tam anlamıyla kabul görmediğinden, diğer ülkelerin İsrail-Filistin sorununa bakış açıları daha çok BM'nin bu konudaki kararları ile şekillenmektedir. Bu nedendir ki BMGK tarafından verilen İsrail-Filistin sorunu ile ilgili kararların birçoğunda Kudüs'ün statüsüne değinilmiştir (Keleş, 2018: 1).

Dünya çapında özellikle İsrail'in Filistin'e uyguladığı ambargo ve insan hakları ihlalleri ile yakından ilgilenen devletler nezdinde tepkilere neden olan bu karar, öncelikle BM Güvenlik Konseyi'ne getirilmiş, fakat ABD tasarısı veto etmiştir. Bunun üzerine o dönem İslam İşbirliği Teşkilatı dönem başkanı olan Türkiye ve Yemen'in girişimleriyle karar tasarısı bu kez de BM Genel Kurulunun gündemine taşınmıştır. 21 Aralık 2017'de 9'a karşı 128 gibi ezici bir çoğunlukla kabul edilen tasarı, “BM Genel Kurulu'nun ES-10/L.22 sayılı Kararı” olarak tarihe geçmiştir. Oylamada 35 ülke çekimser kalırken 21 ülke oylamaya katılmamıştır. Tasarı şu şekilde kaleme alınmıştır:

⁵ <http://www.unicankara.org.tr/today/index.html> (Erişim Tarihi: 30.01.2020)

"Genel Kurul, (...) Kutsal Kudüs Kenti'nin özel statüsünü, özellikle de BM kararlarında belirtildiği üzere kentin ruhani, dini ve kültürel boyutlarının korunma ihtiyacını göz önünde bulundurarak, Kudüs'ün nihai statüsüne BM kararları çerçevesinde yürütülecek müzakereler sonucunda karar verilmesi gerektiğini vurgulayarak, Kutsal Kudüs Kenti'nin statüsünü, karakterini veya demografik yapısını değiştirme niyetindeki kararların yasal bir etkisi olmadığını, geçersiz olduğunu ve Güvenlik Konseyi'nin kararları doğrultusunda iptal edilmesi gerektiğini tekrar tasdik ederek, Tüm devletleri BMGK'nun 478 sayılı kararı uyarınca Kudüs'te diplomatik misyon kurmaktan kaçınmaya davet eder; Tüm devletlerin BMGK'nun Kutsal Kudüs Kenti kararlarına uygun hareket etmesini ve bu kararlara aykırı bir eylem veya önlemi tanınamasını talep eder; Sahada iki devletli çözümü tehlikeye atan negatif trendlerin geri çevrilmesi ile vakit kaybetmeden, Orta Doğu'da Birleşmiş Milletler kararları ve toprak hakkı da dâhil olmak üzere Madrid şartnamesini, Arap Barış İnisiyatifi'ni ve Orta Doğu Dörtlüsü Yol Haritası'nı temel alan kapsamlı, adil ve kalıcı bir barışa ulaşmayı hedefleyen uluslararası ve bölgesel çabaların hızlandırılmasına yönelik çağrısını tekrar eder; Onuncu acil özel oturumu geçici olarak sonlandırmaya ve Genel Kurul Başkanı'na üye devletlerin talebi doğrultusunda oturumu devam ettirme yetkisi verme kararı alır."⁶

BMGK'nın bu kararı Dünya çapında büyük yankı uyandırmış, özellikle karar tasarısını onaylayan birçok devlet tarafından ABD'nin bu kararı bir kez daha en sert şekilde eleştirilmiştir. Bazı yazarlar bu durumu ABD'nin uluslararası siyasette aldığı en ağır yenilgi olarak nitelendirirken, önemli bir bölümü de dönemin İİT başkanı olan Türkiye'nin girişimlerini ve diplomatik başarısını öne çıkarmıştır. Bu karar aynı zamanda, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ilk kez 24 Eylül 2014'de BM Genel Kurulunun 69. oturumunda, güvenlik konseyinin veto yetkisine sahip beş daimi üyesini kastederek dile getirdiği "Dünya beşten büyüktür" söyleminin Dünya'da karşılıklı bulduğu ve önemli ölçüde desteklendiğinin somut bir göstergesi olmuştur. Gerek karar tasarısı genel kurulda oylanmadan önce gerekse kabul edildikten sonra başta Başkan Trump olmak üzere ABD Dışişleri Bakanlığı yetkililerinin yaptıkları, diplomaside bir karşılığı olmayan, özensiz ve devlet ciddiyeti ile bağdaşmayan açıklamalar, ABD'nin bu travmayı daha ağır yaşamasına sebep olmuştur. BMGK'da oy kullanacak 3. Dünya Ülkelerini kendilerine yapılan nakdi yardımların kesilmesi ile tehdit edecek kadar bocalayan ABD'ye karşı takınılan bu net tavır, Doğu Türkistan sorununda önümüze ışık tutmaktadır.

Yakın tarihte yaşanan ABD örneğinden yola çıkarak yapılması gereken, en kısa sürede Doğu Türkistan'daki soykırımı BM gündemine taşımaktır. Öncelikli amaç, her türlü işkence ve kötü muamelenin derhal durması ve toplama kamplarındaki Uygurların serbest bırakılması olmalıdır. Dünya'da her şeye rağmen siyasi ve ekonomik gücü nispetinde bu çağrıya destek verecek ülkeler mutlaka vardır, olacaktır. Uluslararası toplum yeteri kadar bilgi sahibidir. ABD'nin Kudüs kararı sonrasında BM bünyesinde

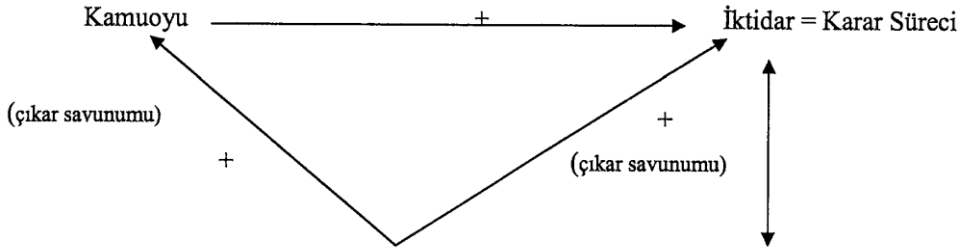
⁶ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42447809> (Erişim Tarihi: 07.02.2020)

cereyan eden olaylar ve nihayetinde alınan kınama kararının bir benzerinin fakat daha güçlü ve etkilisinin, güvenlik konseyinin veto yetkisine sahip bir diğer üyesi olan ÇHC'nin soykırım politikası için alınmaması adına hiçbir sebep yoktur. Kaldı ki Doğu Türkistan sorunu, ABD'nin İsrail Büyükelçiliği'nin nerede olduğu sorunundan daha vahim, daha acil ve daha insani bir sorundur. Bu bağlamda, aşağıda sıralanacak diğer önerilerden ziyade sorunun çözüm yeri olarak BM'yi işaret etmek gerçekçi ve sonuç odaklı bir yaklaşım olacaktır. Jeopolitik ve Jeostratejik önemi, tarihi, kültürü ve milli benliği ile dünyada bunu başarabilecek tek ülke Türkiye Cumhuriyeti'dir.

2.1.1. Uluslararası Baskı Grupları

Doğu Türkistan sorununun dünya kamuoyunun gündeminde tutulması ve çözümü noktasında öncelikle BM nezdinde girişimlerde bulunmak gerektiğini ifade etmiştik. Bunun yanı sıra izlenmesi gereken diğer bir yol uluslararası baskı gruplarını sürece dâhil etmektir.

Birçok yazar tarafından farklı şekilde yorumlanıp tanımı yapılan baskı gruplarının kısa ve net bir tanımı olmamakla beraber, kavram üzerinde hemen her yazarın üzerinde durduğu tanım, “ortak bir amaç için bir araya gelerek siyasi iktidarı ele geçirme amacı taşımaksızın iktidarı ve karar alma sürecini kendi lehlerine etkilemeye çalışan gruplardır” şeklinde ifade edilebilir. Demokratik toplum düzeninin vazgeçilmez unsurlarından biri olan baskı grupları bu yönüyle siyasi iktidarın meşruiyet kaynaklarından biridir. Çoğulcu demokrasinin işlerlik kazandığı gelişmiş toplumlarda, vatandaşların örgütlü insan toplulukları vasıtasıyla siyasi karar alma sürecine istikrarlı bir şekilde katkıda bulunduğu bir düzen vardır (Kitapçioğlu, 2013: 385).

Baskı Grupları..... (sürekli baskı).....→ Siyasal Mekanizma
Şekil:1 Siyasal Sistemde Baskı Grupları (Akkan, 2004: 5)

İşveren örgütleri, işçi sendikaları, esnaf, sanatkâr ve ticaret odaları, borsalar, meslek birlikleri, dernekler, vakıflar gibi örgütler ulusal baskı gruplarına örnek teşkil ederken bu başlık altında değineceğimiz uluslararası baskı grupları genellikle uluslararası alanda faaliyet göstermektedir (Bilgici, 2010: 27).

Yukarıda uluslararası ilişkilerde insan hakları mevzubahis olduğunda çoğu devletin politik bir tepki verdiğinden bahisle insan haklarını araçsallaştırdığından bahsetmiştik. Bu noktada, faaliyet gösterdiği ülkelerdeki siyasi iktidarlardan bağımsız olarak dünya üzerinde

insan hakları alanındaki ihlallerin son bulması amacıyla gönüllü olarak çalışan bazı örgütlerin varlığı önem arz etmektedir. Bu konuyu Burhan Kuzu (1998: 91) şu şekilde ifade etmektedir:

“... Devletlerin bu tür politik yaklaşımları karşısında ‘Devlet dışı Uluslararası Baskı Kuruluşları’ olarak isimlendirilen ‘İnsan Hakları Gönüllü Bekçileri’ olarak vasıflandırılan, bir takım sivil insan hakları kuruluşlarından yararlanmak mümkündür.

Hiçbir devlete bağlı olmaksızın tümüyle özel nitelikte kişiler ve gruplarca meydana getirilen bu gönüllü kuruluşlar (kısaca NGO)⁷ insan hakları ile ilgili çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedirler. Dünya ölçüsünde insan haklarına saygı gösterilmesini sağlamak amacıyla çaba harcayan bu örgütlerin hayli etkili oldukları da görülüyor. Herhangi bir resmi sıfatları olmadığı halde bunların nasıl olupta etki sağlayabildikleri akla gelebilir. Bu sorunun karşılığını şurada aramak gerekir sanırız: Günümüzde genel olarak devletler, demokratik olsun ya da olmasın dünya kamuoyunda “insan haklarına saygılı görünmek” konusunda oldukça hassas davranmaktadırlar. Hiçbir devlet dışarıya karşı açıktan açığa insan haklarını çiğnediği görüntüsünü (imajını) vermek istemiyor ve bundan olabildiğince kaçınıyor. İşte devletlerin, bu alanda nispi de olsa gösterdikleri duyarlılıkları, uluslararası gönüllü kuruluşların en büyük kozunu oluşturmaktadır...”

Uluslararası baskı gruplarının üstlendiği en önemli görev, küresel ölçekte insan hakkı ihlallerinin önlenmesi ve insan haklarının geliştirilmesidir. Bu anlamda hak ihlallerinin yapıldığı ülkelere uluslararası kamuoyunun ilgisini çekmek, sosyal sorumluluk projeleri ve kampanyalar düzenlemek, hak ihlallerinin muhatabı olan devletler ile bölgesel ve küresel ölçekli İnsan Hakları Kuruluşları nezdinde baskı yoluyla girişimlerde bulunmak, devletlerin imzaladıkları insan hakları anlaşmalarına uyup uymadıklarını takip etmek gibi faaliyetler icra eden bu örgütlerden öne çıkan bazılarına değinmek faydalı olacaktır (Güneş, 2016).

2.1.1.1. Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International)

Kendilerini “7 milyondan fazla üye ve destekçisiyle, 150’den fazla ülke ve bölgede faaliyet gösteren ve insan hakları ihlallerinin sona erdirilmesi için çalışan bir küresel hareket” olarak ifade eden Uluslararası Af Örgütü, uluslararası alanda tanınan küresel bir harekettir.⁸ 1961 yılında Londra’da kurulan örgüt, işkence ve kötü muameleye son verilmesi, idam cezasının kaldırılması, şiddete başvurmamış olmak kaydıyla tüm siyasi mahkûmların serbest bırakılması, kadınlara karşı şiddetin ve ayrımcılığın durdurulması, yoksul haklarının ve onurunun gözetilmesi, göçmenlerin ve sığınmacıların haklarının korunması, küresel silah ticaretinin düzenlenmesi, terörle mücadelenin adil bir şekilde yapılması, nefret söylemi dışında ifade özgürlüğünün sağlanması gibi konularda aktif kampanyalar yürütmekte olup bu bağlamda çeşitli hükümetler ve uluslararası örgütler nezdinde baskı ve lobi faaliyetlerinde bulunmaktadır (Koca, 2018).

⁷ NGO (Hükümet Dışı Kuruluşlar): “Non-Governmental Organizations-NGO”; (Bilman, 2001).

⁸ <https://www.amnesty.org.tr/> (Erişim Tarihi: 10.02.2020)

Bugün itibarı ile örgütün resmi internet sitesinde “Neredeler? Çin’de Toplu Gözaltılar” başlığı altında yürütülen güncel kampanyalardan biri de Doğu Türkistan kampanyasıdır. ÇHC’nin uyguladığı soykırım konusunda yeteri kadar detay bilginin bulunduğu kampanya da bizzat yakınları toplama kamplarında hapis durumunda bulunan Uygur Türklerinin açıklamalarına yer verilmiştir. Ayrıca internet ortamında kampanyayı imzalama imkânı da sunularak Dışişleri Bakanı Mevlüt ÇAVUŞOĞLU’na iletilmek üzere bir metin hazırlanmış, özetle Doğu Türkistan’daki soykırımı dikkat çekilmek istenmiştir.⁹

2.1.1.2. Uluslararası Kızılhaç Komitesi (International Committee of The Red Cross)

Uluslararası baskı grupları olarak nitelendirilen örgütlerin en eskisi olarak kabul edilen Uluslararası Kızılhaç Komitesi 1863 yılında İsviçre’de kurulmuştur (Kuzu, 1998: 91). Tarafsızlık, bağımsızlık, yansız olma, insaniyet, gönüllülük, birlik ve evrensellik gibi değerleri şiar edinen Uluslararası Kızılhaç Komitesi’nin öncelikli görevi, şiddet ve savaş durumlarında insan hayatını ve onurunu korumak, savaş ve şiddet mağdurlarına yardım etmektir (Katıman, 2016: 390). ICRC 16 Ekim 1990 tarihinde Birleşmiş Milletlerde gözlemci statüsü kazanmıştır. İsviçre merkezli olup İsviçre yasalarına tabi olan, “savaşta yardım” ve “barış için insaniyet” sloganı ile hareket eden komitenin kendi tüzüğünde yer alan görevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1) Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi’nin temel ilkelerini korumak ve yaymak,
- 2) Cenevre Sözleşmeleri ve ek protokollerine uygun olarak uluslararası insani hukukun adil bir şekilde uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- 3) İnsani faaliyetlerde tarafsız bir kurum olarak çatışma içerisinde yer alan tüm mağdurların korunmasını garanti altına almak,
- 4) Sağlık personelinin, araç gereksinimini desteklemek,
- 5) Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Konferansı ekseninde ortaya konan direktifleri uygulamak (Köksoy, 2017: 105).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki Moon’un girişimleri ile ilk kez düzenlenen Dünya İnsani Zirvesi, 21-24 Mayıs 2016 tarihleri arasında Türkiye’nin ev sahipliğinde gerçekleşmiştir. Zirve’de Devlet ve hükümet başkanları, hak ihlaline uğrayan, bu anlamda sorun yaşayan grupların temsilcileri, ulusal ve uluslararası yardım kuruluşları, dünya çapında söz sahibi olan kanaat önderleri ve özel sektör temsilcileri hazır bulunmuştur. Zirve’nin konsültasyon sürecine önemli katkılarda bulunan Uluslararası Kızılhaç Komitesi, zirvede tartışılan konulardan temelde iki alana odaklanmaktadır. Bunlardan ilki, silahlı çatışmaların yaşandığı yerlerde yer alan korunmasız kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması iken, ikincisi ise bu alanda rol oynayan insani aktörlerin desteklenmesini sağlamaktır (Köksoy, 2017: 106).

Görüldüğü üzere, görevleri, ilgi alanı ve uluslararası alandaki özgül ağırlığı nazara alındığında Uygur Türklerinin maruz kaldığı soykırımın doğrudan ICRC’nin faaliyetleri kapsamında olduğunu söyleyebiliriz. Komiteye internet sitesi, mail ve telefon vasıtasıyla ulaşmak mümkündür.¹⁰

⁹ İlgili metin için Bknz. [https://www.haklaricin yaz.org.tr/api/site/campaign_detail?publicKey=\\$2y\\$10\\$LP4R L3ULGai54DRbCMbLeJL9r2ICSTRIZE0P1xlKcazV2VB7n62q&id=2871](https://www.haklaricin yaz.org.tr/api/site/campaign_detail?publicKey=$2y$10$LP4R L3ULGai54DRbCMbLeJL9r2ICSTRIZE0P1xlKcazV2VB7n62q&id=2871) (Erişim Tarihi: 10.02.2020)

¹⁰ <https://www.icrc.org/en/contact> (Erişim Tarihi: 13.02.2020)

2.1.1.3. İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch)

İnsan onurunun, hak ve hürriyetlerinin ağır yara aldığı ikinci dünya savaşından sonra kurulan uluslararası baskı gruplarından biri de İnsan Hakları İzleme Örgütüdür. Örgüt 1978 yılında Helsinki’de kurulmuştur. İlk adı Helsinki İzleme Örgütü olup, sonradan İnsan Hakları İzleme Örgütü adını almıştır. Örgüt resmi hükümetler dışında, uluslararası alanda birçok sivil ve tüzel kişi ile kurumdan yardım almaktadır. Bu sayede dünyada insan haklarını savunan önemli bir sivil toplum örgütü, baskı grubu haline gelmiştir (Gülmez, 2018: 23-44).

İnsan Hakları İzleme Örgütü, yıllık olarak yayınladıkları raporlar ile devletlerin politika ve uygulamalarını insan hakları düzleminde değerlendirerek sorunlu gördükleri alanlara temas edilmesini bekler.

Örgüt, 1 Mayıs 2019 tarihinde yayınladığı raporda ÇHC’nin Doğu Türkistan’da yaşayan Müslüman Uygur Türklerini fişlemek, takip etmek ve keyfi olarak gözaltına almak için bir cep telefonu uygulaması kullandığını belirtmiştir. Örgütün internet sitesinde deklare edilen faaliyetle ilgili;

“...İnsan Hakları İzleme Örgütü, Sincan’da kullanılan ve insanlar hakkında toplanan bilgileri bir araya getirerek, potansiyel tehdit olarak görülen kişileri mimleyen kolluk programı, Entegre Ortak Operasyon Platformu (Integrated Joint Operations Platform-IJOP) ile bağlantı kurmak için görevlilerin yararlandığı cep telefonu uygulamasını, tersine mühendislik yöntemiyle, 2018 Ocak’ı ile 2019 Şubat’ı arasında çözmeyi başardı. Söz konusu dönemde kamuoyunun erişimine açık olan programın tasarımını inceleyen İnsan Hakları İzleme Örgütü, Sincan’daki yetkililerin sıradan insanlar hakkında çok miktarda ve çeşitlilikte bilgi toplamakta olduklarını tespit etti.” İfadelerine yer verilmiştir.¹¹

“Çin’in Baskı Algoritmaları: Sincan’da Polis Tarafından Kullanılan Takip ve Gözetim Yazılımını Tersine Mühendislik Yöntemiyle Çözmek” başlıklı 68 sayfalık rapor ile ilgili konuşan Maya Wang:¹²

“Araştırmamız Sincan Polisi’nin insanların tamamen yasal davranışları hakkında kanunsuz olarak bilgi topladığını ve bu bilgileri onlara karşı kullandığını ilk defa gösteriyor, Çin hükümeti insanların yaşamlarını her yönüyle takip ediyor ve gözetliyor, güvenmediklerini ayıkıyor ve onları daha fazla incelemeye tabi tutuyor” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

ÇHC’nin bu makaleye konu olan sistematik soykırım planının somut verilerle desteklenerek tüm detayları ile dünya kamuoyuna deklare edildiği bu raporun sonunda, ÇHC Hükümetine, Ulusal Halk Kongresi Daimi Komitesi’ne, İlgili hükümetlere, Birleşmiş Milletlere ve Doğu Türkistan’da faaliyet gösteren Çinli ve Uluslararası şirketlere bir dizi tavsiyelerde bulunulmuştur (İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2019: 7-8). Ayrıca bahse konu raporla ilgili 4 dakika 42 saniyelik bir de video paylaşan İnsan Hakları İzleme Örgütü, Alim adında Uygur bir öğrencinin yaşadığı insanlık dışı muameleyi birinci ağızdan duyurmuştur.¹³

¹¹ <https://www.hrw.org/tr/news/2019/05/01/329642> (Erişim Tarihi: 15.02.2020)

¹² Maya Wang: İnsan Hakları İzleme Örgütü, Çin Baş Araştırmacısı

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=amAFJFUW7fw> (Erişim Tarihi: 16.02.2020)

Anlaşıldığı üzere IJOP projesi, dini aidiyetlerinden, kültürel etkinliklerine kadar bütün yaşamsal faaliyetleri kontrol altına alınarak öz vatanları açık hava hapisanesine çevrilen Uygur Türklerine uygulanan soykırım politikasının teknolojik alt yapısını oluşturmaktadır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yayınlamış olduğu bu rapor, hem ÇHC'nin işlemekte olduğu soykırım suçunun başka bir delili olmakta hem de uluslararası baskı gruplarının insan haklarının korunup geliştirilmesindeki rolü bakımından güzel bir örnek teşkil etmektedir.

2.1.1.4. Uluslararası Medya Kuruluşları

Şüphesiz uluslararası baskı gruplarının en etkiliisi uluslararası medya organlarıdır. Hem diğer baskı gruplarının eylem ve söylemlerine yer verilmesi hem de kendi yayın politikalarının süzgecinden geçirdikleri haberlerin dünya kamuoyu ile paylaşılması, uluslararası medyayı bu anlamda öne çıkarmaktadır. Baskı gruplarının siyasi karar alma mekanizmalarını etkilemek adına yaptıkları eylemlerin uluslararası basının propaganda gücü ile desteklenmediği takdirde amacına ulaşması oldukça zordur.

Baskı grupları ile medya ilişkisi ele alındığında, medyadan gözetilen faydanın şu başlıklar altında incelenebileceği söylenebilir: Görünürlük (visibility), bilgilendirme (information), kamuoyu-ortam-kanaat iklimi oluşturma (climate), tepki-karşı tepki verme (reactive response), etki (influence) ve içerik (content). Faaliyet konusu ne olursa olsun bütün organizasyonlar seslerini, eylemlerini, yaptıklarını ya da yapamadıklarını duyurabilmek adına ulaşabildikleri en fazla sayıda insana ulaşmayı hedeflerler. Bu bakımdan görünür olabilmeleri medya ile kurdukları ilişki ile yakından ilgilidir. Medya yazılı ya da görsel, ürettiği bütün içeriklerle aynı zamanda baskı gruplarının haber alma ihtiyacına da cevap vermektedir. Baskı gruplarının toplumda konuşulup tartışılmasını, gündem olmasını istedikleri konularla ilgili mesajları medya yoluyla kaynağına ulaşmaktadır. Baskı grupları kendilerine yönelen her türlü eleştiri ya da ilgi alanlarına giren bazı konularda kimi zaman hemen cevap verme refleksi göstermekte bunu da yine medya yoluyla yapmaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi medyanın en büyük gücü etkilemek ve algıyı yönetmektir. Baskı grupları medya tarafından üretilen içeriklere kendi güçleri nispetinde etki ederek asıl hedefleri olan karar vericilere ulaşmak istemektedir (Erdoğan, 2009: 122).

Baskı grupları açısından kısaca önemine değindiğimiz uluslararası medya kuruluşları, bu makaleye konu olan Çin işkencelerinin ve soykırımının dünyaya duyurulması bakımından hayati önem taşımaktadır.

Baskı grupları ile ilişkisinden başka, Doğu Türkistan'da işlenen soykırım için öncelikle başvurulması gereken merci olarak işaret ettiğimiz BM bünyesinde yapılacak çalışmalar bakımından da uluslararası medya çözümün odak noktasındadır. Zira uluslararası alanda ÇHC'nin bu zulmü sona erdirmesi adına atılacak her adım, dünya üzerinde ulaşabildiği ülke ve insan sayısı kadar anlamlı ve değerli olacak, bu ölçüde çözüme katkı sağlayacaktır.

Dünya çapında takip edilen uluslararası medya kuruluşlarından CNN International, Reuters, Euronews ve Aljazeera gibi haber ajansları değişik tarihlerde yapmış oldukları haberlerle Doğu Türkistan meselesinin tanınmasına önemli ölçüde katkı sağlamışlardır. Bu haberlerin en kapsamlısı BBC muhabiri John Sudwort tarafından 2019 Haziran ayında yapılmıştır. BBC ekibinin özel bir izinle girdiği toplama kampında edinilen izlenimlerin

haberleştirildiği çalışmada, Çin hükümetinin bütün “hazırlıklarına” rağmen kampların eğitim merkezinden çok bir açık hava hapishanesine benzediği vurgulanmıştır. Haberin yalnızca sosyal paylaşım sitesi youtube’da paylaşılan videosu bugün itibarıyla yaklaşık 550.000 kişi tarafından izlenmiştir.¹⁴

Açıklanan sebeplerle, Doğu Türkistan davası ile ilgili ulusal ve uluslararası alanda yapılacak çalışmalar konusunda uluslararası medya kuruluşları sağlıklı bir şekilde beslenmeli, dezenformasyona imkân verilmemelidir.

3. Sosyal Medya

Uluslararası medya kuruluşları alt başlığı altında bahsi geçen baskı grupları-medya ilişkisinin farklı bir boyutu olarak sosyal medya kavramını ayrı bir başlık altında incelemek yerinde olacaktır. Doğu Türkistan sorunu hakkında sosyal ve siyasi örgütlenmelerden beklenen tutum ve davranışlarından başka, asgari düzeyde medya okuryazarlığına¹⁵ sahip her yurttaşın sürece katkı sunabileceği değerlendirilmektedir. Bireysel anlamda verilebilecek tepkilerin en etkilişi şüphesiz Sosyal medya kanalıyla verilecek mesajlardır.

İnternet teknolojisinin gelişim sürecinde ortaya çıkan sosyal ağlar, insanların toplumsal yaşamı ilgilendiren her konuda özgürce iradelerini açıklamalarına imkân tanımıştır. Sıcak bilgi akışı, bilginin hızla yayılması ve geleneksel medyada çok da mümkün olmayan geri bildirim gibi özelliklere sahip olan sosyal medya, birey ve organizasyonların istedikleri konuda kamuoyu oluşturabilmelerini sağlamıştır. Orta Doğudaki Arap baharından Şili’deki öğrenci eylemlerine, Fransa’daki sarı yelekliler protestolarına kadar yakın tarihin önemli siyasi/toplumsal gelişmelerine yön veren sosyal medyanın, algıyı yönetme ve kitleleri harekete geçirme gücü her geçen gün daha da etkili hale gelmektedir. Sosyal medyanın sunduğu bu düşük maliyetli ve erişimi kolay imkândan faydalanan herkes, Doğu Türkistan’da yaşanan Çin zulmü hakkındaki mesajını Uluslararası kamuoyuna servis etmelidir (Alp, 2019). Bu girişim küçümsenmemelidir. Bireysel olarak paylaşılan tek bir ileti hızla yayılmakta, benzer yeni iletilerin oluşmasını sağlamaktadır. Doğu Türkistan’a ilgi duyan aktif sosyal medya kullanıcıları ile etkileşim halinde bulunan kitlelerin dikkati çekilmekte, mental olarak sivil toplum ve siyaset alanında yapılacak örgütlü mücadeleye zemin hazırlanmaktadır.

Sosyal medyada bireysel olarak paylaşılan öyle iletiler vardır ki, kimi zaman en etkili siyasi liderlerin en yaygın iletişim araçları ile yaptıkları propagandadan bile daha fazla ses getirebilmektedir. Bunlar dünyaca ünlü sanatçı ve sporcuların paylaşımlarıdır. Değişik alanlarda ön plana çıkan bu şöhretli isimlerin sosyal medyada milyonlarca takipçisi bulunmakta, her paylaşımları büyük ilgi görmektedir.

İngiltere’nin Arsenal takımında oynayan dünyaca ünlü Türk asıllı Alman futbolcu Mesut Özil’ in 13 Aralık 2019 tarihinde twitter hesabından yaptığı paylaşım konumuzla ilintisi bağlamında önemli bir örnektir. Komünist parti tarafından yapılan işkencelerin detaylarına yer verilen paylaşımında Uygurların Müslüman kimlikleri ön plana çıkarılmış

¹⁴<https://www.youtube.com/watch?v=4kXBH21-dxM&gl=TR> (Erişim Tarihi: 20.02.2020)

¹⁵Medya Okuryazarlığı: Çeşitli türden (görsel, işitsel, basılı, vb.) medya mesajlarına erişebilme, erişilen medyaları eleştirel bakış açısıyla çözümleyip değerlendirebilme ve kendi medya iletilerini üretebilme becerisidir. <https://www.medyaokuryazarligi.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 22.02.2020)

aynı zamanda bu zulme sessiz kalan Müslümanlar eleştirilmiştir. Twitter adlı sosyal paylaşım sitesinde yaklaşık yirmi beş milyon takipçisi bulunan Mesut Özlü' in bu hamlesi dünya çapında yankı bulmuştur. ÇHC makamları bu durumdan hiç de hoşnut olmamış, tek bir tweet fazlasıyla keyiflerini kaçırmıştır. Çin Devlet Televizyonu bu yüzden Manchester City – Arsenal müsabakasını yayından kaldırmıştır. Daha da ötesinde hükümet yetkilileri Mesut Özlü' i sözde yalan haberlerle kandırıldığından bahisle Doğu Türkistan'a davet etmiştir.

Bir Çin şirketi olan diğer bir sosyal paylaşım ağı Tik Tok, ABD' de yaşayan Feroza Aziz isimli insan hakları aktivistinin Doğu Türkistan'daki işkencelere dikkat çektiği videosunu yayından kaldırmış, sonrasında gelen tepkiler üzerine özür dileyerek, insani bir hata nedeniyle videonun kaldırıldığını ve hatanın telafi edilerek tekrar yayınlandığını ifade etmiştir. Feroza Aziz'in 23 Kasım 2019'da yayınladığı video, yayından kaldırılmasına yönelik tepkilerin de etkisiyle Twitter, Youtube ve Instagram gibi diğer sosyal paylaşım sitelerindeki kopyaları ile birlikte milyonlarca kullanıcı tarafından izlenmiştir.

4. Sivil Toplum

Uluslararası baskı gruplarını tanımlarken kısaca değindiğimiz sivil toplum kuruluşları, diğer bir ifade ile ulusal baskı grupları, ulusal ölçekte dış politikayı etkilemek suretiyle devletler nezdinde yapılacak girişimlere ön ayak olabildikleri gibi incelediğimiz konunun evrenselliği bağlamında sadece yapılan insan hakları ihlallerine tepki göstermek amacıyla yerelden yükselen bir ses niteliği de taşıyabilmektedirler.

Türkiye'de bugüne kadar birçok siyasi parti, bunların fraksiyonları, dernekler, vakıflar, öğrenci örgütleri ve daha birçok sivil toplum kuruluşu Doğu Türkistan'daki Çin zulmünü protesto etmek amacıyla basın açıklamaları, paneller, konferanslar ve yürüyüşler düzenlemişlerdir. Son olarak 21 Aralık 2019 tarihinde yurt çapında "Sessiz Çığlık" adıyla gerçekleştirilen eylemlere çok sayıda katılım sağlanmış, güçlü bir protesto gösterisi yapılmıştır.

Doğu Türkistan'da yaşam alanları gitgide daralan Uygurlardan Türkiye'ye göç edenler, bir yandan yaşadıkları sıkıntılarının üstesinden gelmeye çalışırken bir yandan da Doğu Türkistan sorununu gündemde tutmaya çalışmışlardır. Bu amaçla kurulan "Doğu Türkistan Göçmenler Cemiyeti" bizzat Uygurların yürüttükleri faaliyetler ile Doğu Türkistan davasının Türkiye kamuoyunda belli bir yer edinmesine imkân sağlamıştır (Tuncer, 2018: 205). 90'lı yılların sonuna denk gelen dönemde ise Türk-Çin ilişkilerinin olumlu anlamda ivme kazanması, Türkiye'deki Uygurların lobi faaliyetlerini sekteye uğratmıştır. Mayıs 1998'de Çin ziyareti sırasında "Sinjang'daki Müslümanların durumu ile ilgili Çinlilerin hassasiyetlerinin gözetilmesi gerektiği" yönünde açıklamalar yapan Başbakan Yardımcısı Bülent Ecevit'in ardından, Başbakan Mesut Yılmaz başkanlığındaki hükümet, 1998 yılının aralık ayında yayınladığı genelge ile "Sinjang'ın Çin toprağı olduğu ve Uygur diasporasının siyasi girişimlerinin Türk-Çin ilişkilerine zarar verdiği" gerekçesi ile üst düzey bürokratlar dâhil tüm memurların Uygur Türkleri tarafından kurulan STK'ların faaliyetlerine katılmalarını yasaklamıştır. Türkiye'deki Uygur diasporası, bu dönemin ardından faaliyetlerini büyük ölçüde Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri ve ABD'ye taşıma eğiliminde olmuştur (Ertürk, 2018: 6). Ta ki 5 Temmuz 2009 yılında meydana gelen Urumçi olaylarına kadar. Uygur

diasporasının Türkiye’deki faaliyetleri bakımından yeni bir dönemin başlangıcı kabul edilen bu tarihte, yaşananları “soykırım” olarak nitelendiren Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın talimatıyla, 1998’de bir Başbakanlık genelgesi ile yasaklanan Uygur faaliyetleri aynı yöntemle serbest bırakılmıştır (Ulus, 2019: 94).

Bugün itibarı ile Türkiye’de Doğu Türkistan sorununa Dünya kamuoyunun ilgisini çekmek amacıyla faaliyet yürüten Uygurlara ait çok sayıda dernek, vakıf, dergi ve internet sitesi, başkanlığını Hidayet Oğuzhan’ın yaptığı “Doğu Türkistan Sivil Toplum Kuruluşları Birliği” çatısı altında faaliyetlerine devam etmektedir.

Demokratik toplum düzeninin vazgeçilmez unsurlarından biri olan sivil toplum örgütleri, aynı zamanda hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Türkiye, Uygur diasporasının anayasa ile çerçevelenmiş hak ve özgürlükler bağlamında gerçekleştirecekleri etkinlik ve faaliyetlerine engel olmayarak¹⁶ haklı davalarına önemli bir katkı sunmuş olacaktır.

Sonuç

İnsan hakları, günümüz hukuk devletlerinin en önemli meşruiyet kaynağıdır. Hukuk devletlerinde devletin temel yapısı, devlet organlarının kuruluş, görev ve hizmet esasları insan haklarına dayalı olmalıdır. Dolayısıyla bir ülke anayasasında lâfzen insan haklarına atf yapılarak devletin insan haklarına saygılı olduğu ve insan haklarını korumakla görevli olduğunu belirtmenin tek başına bir anlamı yoktur. Asıl olan devlet organlarının işleyişi ve devlet görevlilerinin icraatlarında kurumsallaşan, insan haklarına dayalı ilke ve uygulamaların sürekli hale gelmesidir. Bununla birlikte, insan haklarına yalnızca kendi vatandaşı olan insanların değil evrendeki bütün insanların sahip olduğu gerçeğini göz önünde bulundurarak uluslararası ilişkilerde de bu hassasiyetin terk edilmemesi insan haklarına dayalı demokratik bir hukuk devleti olmanın zorunluluğudur. Bir devletin hukuk devleti olup olmadığının en önemli göstergesi budur. Sözde özgürlükler ülkesi ABD ve ÇHC gibi ülkelerin dış politikalarına hâkim olan ve yukarıda “devlet terörü” kavramı ile açıklamaya çalıştığımız durum, Doğu Türkistanlıların karşı karşıya kaldığı yok olma tehlikesine zemin hazırlayan en önemli etkidir.

Bugün dünya üzerinde birçok yerde insan hakkı ihlalleri yaşanmaktadır. Ancak bunlardan en vahimi Uygur Türklerinin yaşadığı soykırımdır. Çünkü tarih boyunca işkence teknikleri ile ün yapmış olan Çin’in izlediği yöntem, Uygur Türklerini sessiz sedasız yok etmektedir. Çin polisinin Uygurları fişlemek için kullandığı mobil uygulamadan, gerektiğinde bir eğitim kampına dönüştürülebilen zindanlara, iletişim olanaklarına uygulanan karartmadan, Uygur diasporasının kökten dinci bir terör örgütü olduğu yönündeki kara propagandaya kadar en ince ayrıntısına kadar tasarlanan soykırım planı sistematik olarak işlemektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bireysel olarak bu insanlık suçunun delillerine ulaşmak mümkündür ve Uygur soykırımının bilinirliği uluslararası kamuoyunda belli bir seviyeye ulaşmıştır. Ancak yine de ABD’nin terörü finanse ederek kan gölüne çevirdiği Orta Doğu’da patlattığı bir bomba, gerçekleştirdiği katliamlar, Ebu Gureyb ceza evinde yaptığı işkenceler ya da İsrail’in Filistinli çocukların üzerine attığı fosfor bombaları gibi gündeme gelmemekte, duyulmamaktadır.

¹⁶ Negatif Statü Hakları için Bknz. Gözler, 2000: 210

Uygur soykırımının sona erdirilmesi amacına yönelik çözüm önerilerinin dört ana başlık altında incelendiği bu çalışma göstermiştir ki, bireysel çabalar, ulusal ve uluslararası siyasal ve toplumsal örgütlenmeler ile devlet nezdinde bazı girişimlerde bulunmak suretiyle Doğu Türkistan'da yapılan insan hakkı ihlallerinin vakit kaybetmeksizin dünya kamuoyuna duyurulması ve BM gündemine taşınması, insanlık adına zorunlu bir durumdur. Bu yüzden bireysel girişimler ile baskı grupları marifetiyle yapılacak çalışmaların önemi ortada olmakla birlikte, en önemli argümanın Türkiye Cumhuriyeti Devleti olduğu gerçeğine dikkat edilmelidir.

Doğu Türkistan konusu, siyaset üstü bir konudur. Her ne kadar işkencenin faili olan devletlerce politize edilmeye çalışılsa da konu aslında sadece insan ve insanlıktır. Uluslararası arenada Doğu Türkistan'ı savunmak, yapılan işkenceleri dünyaya duyurmak maksadıyla diplomasi, uluslararası hukuktan ve insan haklarından başka izlenecek meşru bir yol olmadığından bu mecrada ilm-i siyaset zaruri görünmektedir. Ancak ülkemizde amiyane tabir ile biz bizeyken rahatlıkla ifade edilmelidir ki, Doğu Türkistan her türlü siyasi mülahazalardan varestede tutulmalı, mesele önce insan olmamızın sonra da milli benliğimizin üzerimize yüklediği sorumluluğun gereği olarak ele alınmalıdır. Bu minvalde dünya görüşü ne olursa olsun her Türk vatandaşı Doğu Türkistan'ın Türk Dış Politikasında hak ettiği yeri alması için yasal ve anayasal haklarını demokratik yol ve yöntemlerle sonuna kadar kullanmalıdır. Her STK bir taraftan ÇHC'yi protesto ederken diğer yandan tüzel kişiliklerinin bir talebi olarak bu feryatlarının uluslararası alanda duyulması için devletten sürece müdahil olmalarını istemelidirler.

Siyasi partiler ideolojilerine, parti programlarına, aldıkları oy oranına, mecliste temsil edilip edilmediklerine veya kaç milletvekili ile temsil edildiklerine bakmadan ve hiçbir siyasi kaygı gözetmeden konuyu sahiplenmeli, kurumsal kimlikleri ile sürece müdahil olmalıdırlar. Doğal olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin bu anlamda eli daha güçlü, imkânları daha çeşitlidir. Ancak bu süreçte siyasi partilerin kullanacağı dil son derece önemlidir. Doğu Türkistan, rakibi konumundaki siyasi partileri alt etmek, zor duruma düşürmek ve buradan siyasi kazanç elde etmek için bir malzeme olmamalıdır. Odaklanması gereken konu, Doğu Türkistan'da yıllardır devam eden işkence ve kötü muamelenin bir an evvel sona ermesidir. Bu amaçla TBMM iç tüzüğüne milletvekillerine ve siyasi parti gruplarına tanıdığı yetkiler işletilerek kurulacak bir komisyonla ya da TBMM İnsan Hakları Komisyonu bünyesinde yapılacak çalışmalarla konu TBMM gündemine taşınmalı ve çözüm odaklı bir Doğu Türkistan politikası belirlenmelidir. Hiç şüphe yok ki millet iradesinin tecelligahı olan TBMM'de belirlenecek olan politika ya da alınacak bir karar, sonrasında atılacak her adımı daha etkili kılacaktır.

İnsan denen varlık, Türk-İslam medeniyetinde yaratılanların en şerefli (eşref-i mahlûkat) olarak özel bir yere sahiptir. İslamiyet öncesi Türk Devletlerindeki toplumsal davranış kuralları ve savaş hukukundan Hz. Muhammed dönemine, sonrasında kurulan Türk imparatorluklarından Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar bu anlayış çerçevesinde şekillenen insan tasavvuru, belki de Türk kültürünün en kıymetli hazinesidir. Bu anlayış Türk dış politikasına da hâkimdir. Zira dünyada Türkiye'den başka -ya da Türkiye kadar- hiçbir devlet hiçbir menfaati olmaksızın, yalnızca insan olduğu için, zulüm altında bulunan başka bir ülkenin vatandaşını savunmamıştır. Bu onurlu duruş, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Ocak 2009'da Davos'da gerçekleştirilen Dünya Ekonomik Forumu'nda,

Dünya'nın gözü önünde İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'e Filistinli çocukları nasıl öldürdüklerini haykırırken, 22 Eylül 2011'de 66. BM Genel Kurulunda Somali'deki insanlık dramını dile getirirken, 24 Eylül 2019'da BM'nin 74. Genel Kurulunda Myanmar'daki Müslümanların uğradığı zulme dikkat çekerken ve benzeri birçok hususta en yalın haliyle izlenmiştir.

Bugün Çin zulmü altında var olma mücadelesi veren kırk milyon Müslüman Uygur Türkü ile soydaşları esaret altında bulunan Büyük Türk Milletinin tek umudu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu onurlu dış politikasıdır.

Kaynaklar

- Akkan, Fatma. (2004). “*Türk Dış Politikasında Baskı Grupları: Tüsiad Örneği*” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Alp, Hakan. (2019). “*Algı İnşasında Sosyal Medyanın Gücü*”, İstanbul, Kriter Yayınları.
- Aral, Berdal. (2006). “Uluslararası İlişkiler ve İnsan Hakları: Kazançlar ve Kayıplar”. *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi*.
- Bilgici, Özcan. (2010). “*Baskı Gruplarının Siyasi Karar Alma Organları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Barolar Birliği Örneği*” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Bilman, Levent. (2001). “Hükümet Dışı Kuruluşların (NGO) Dünya Ekonomik ve Sosyal Gelişimindeki Rollerini”. *Dışişleri Bakanlığı Yayınları, Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*. Sayı II.
- Çetin, İhsan. (2016). “Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu”. *Sosyoloji Dergisi*.
- Dauliatova, Şahzada. (2007). “*Çin’in Doğu Türkistan Politikası*”. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Değer, Ozan. (2009). “Soykırım Suçu ve Devletin Sorumluluğu: Uluslararası Adalet Divanı’nın Bosna-Hersek v. Sırbistan-Karadağ Kararı”. *Uluslararası İlişkiler*. Cilt 6, Sayı 22.
- Erdoğan, İlker. (2009). “*Türkiye’de Gündem Belirlemede Baskı Gruplarının Rolü: Avrupa Birliği Müzakere Süreci Örneğinde Siyaset-Medya-Kamuoyu İlişkisi*”. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ertürk, Amine Tuna. (2018). “Uygur Toplumu: Tarihi Serüveni, Sorunları ve Talepleri”. *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*.
- Gözler, Kemal. (2000). “*Türk Anayasa Hukuku*”. Bursa, Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gülmez, Recep. (2018). “İnsan Hakları İzleme Örgütü Raporlarında 2002- 2017 Yılları Arası Türkiye’de İnsan Hakları”. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. Cilt 2, Sayı 3.
- Güneş, Ümrân. (2016). “Hükümet Dışı Uluslararası Örgütler ve İnsan Hakları”. TUIÇ Akademi, Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği. 07.02.2020 tarihinde <http://www.tuicakademi.org/hukümet-disi-uluslararasi-orgutler-insan-haklari/> adresinden erişildi.
- İnce, Gül Seda Acet. (2019). “Çin’in Vahşi Yüzü: Doğu Türkistan Zulmü ve Uluslararası Toplumun Sorumlulukları”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 6, Sayı: 4.
- İnsan Hakları İzleme Örgütü. (2019) “*Çin’in Baskı Algoritmaları*”.
- Katıman, Esra. (2016). “Yardım Kuruluşu Olmanın Ötesinde Bir Örgüt: Uluslararası Kızıllaç Komitesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*.
- Keleş, İrem. (2018). “Kudüs’ün Hukuki Statüsü”. *Merkez Strateji Enstitüsü, Güncel Değerlendirme*. Sayı 1.
- Kitapçıoğlu, Tülay. (2013) “Baskı Grupları ve Demokrasi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*.
- Koca, Oğuzhan. (2018). “Küresel Hükümet Dışı Örgütlerin Küresel Siyasetteki Etkisi: Uluslararası Af Örgütü Örneği”. 10.02.2020 tarihinde <https://www.akademikkaynak.com/kuresel-hukümet-disi-orgutlerin-kuresel-siyasetteki-etkisi-uluslararasi-af-orgutu-ornegi.html> adresinden erişildi.

- Köksoy, Fulya. (2017). "Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin Faaliyetleri Ekseninde İnsani Diplomasi". *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. Cilt:7, Sayı1/1.
- Kuzu, Burhan. (1998). "Doğu Türkistan Raporu ve İnsan Hakları İhlalleri". *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt 6, Sayı 1-2.
- Martikainen, Tuomas. (2010). "Religion, Immigration and Integration, AMID (AMID-Akademi for Migrationsstudier i Danmark) Working Paper Series 43/2005, Published by: AMID Aalborg University s.1-13'ten çeviri yapılmıştır". Çeviren Nebile Özmen. *Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*.
- Öztürk, Gülnihal Altın. (2013). "Uluslararası Çatışma Bölgeleri: Doğu Türkistan Ve İnsan Hakları İhlalleri". *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*. Cilt:1.
- Saipedinova, Dilnaz. (2019). "Uluslararası Azınlık Hakları Bağlamında Uygur Türklerinin Durumu: Türkiye, Kırgızistan ve Doğu Türkistan Örneği". (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Sayın, Yusuf ve Koçak, Gamze. (2017). "Müslüman Dünyanın Bir Sorun Alanı Olarak Doğu Türkistan Meselesi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin İzlediği Politikalar". *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 3, Sayı:4.
- Tuncer, Tekin. (2018). "Türkiye'de Yaşayan Doğu Türkistanlıların Kurduğu Sivil Toplum Örgütleri ve Bunların Faaliyetleri: Doğu Türkistan Göçmenler Cemiyeti Örneği". *History Studies International Journal of History*.
- Tuoheti, Gülisareayi. (2014). "Çin Halk Cumhuriyeti'nde Yerel Yönetimler". *Yerel Politikalar*. Sayı:6.
- Türkmen, Buket. (2019). "Televizyon Haberlerinde 2017 Kudüs Krizi: a haber, cnn türk ve FOX tv ana haber Bültenleri Üzerinden bir İnceleme". (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ulus, Taner. (2019). "Türkiye-Doğu Türkistan İlişkileri 1923-2009". (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.
- BBC Türkçe Haberler*. (2017). 07.02.2020 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42447809> adresinden erişim sağlanmıştır.
- BBC, Uygur Türkü Müslümanların Tutulduğu Toplama Kamplarına Girdi*. (2019). 20.02.2020 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=4kXBH21-dxM&gl=TR> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Birleşmiş Milletler Antlaşma Organı Veri Tabanı*. 27.01.2020 tarihinde <https://tbinternet.ohchr.org/SitePages/Home.aspx> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Birleşmiş Milletler Teşkilatı*. 30.01.2020 tarihinde <http://www.unicankara.org.tr/today/index.html> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Çin: Sincan'da Kitleselel Takip ve Gözetim Nasıl İşliyor*. (2019). 16.02.2020 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=amAFJFUW7fw> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Çin: Sincan'da Kitleselel Takip ve Gözetim Nasıl İşliyor*. (2019). İnsan Hakları İzleme Örgütü Resmi İnternet Sitesi. 15.02.2020 tarihinde <https://www.hrw.org/tr/news/2019/05/01/329642> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Doğu Türkistan Mazlumlarıyla Dayanışma Mitingi*. (2019). <https://www.youtube.com/watch?v=zIS5zuaxnu4> adresinden 25.01.2020 tarihinde erişim sağlanmıştır.

- Doğu Türkistan: Neler Oluyor? Tanıklar Anlatıyor. (2019).*
<https://www.youtube.com/watch?v=eisAyHYJzKU> adresinden 25.01.2020 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Doğu Türkistan'da İnsanlık ve İslam'a İşkence Ediliyor. (2018).*
<https://www.youtube.com/watch?v=hBTKNg8vjnw> adresinden 25.01.2020 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 30.01.2020 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- <https://www.medyakuryazarligi.gov.tr/> adresinden 22.02.2020 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Neredeler? Çin'de Toplu Gözaltılar. (2018).* Uluslararası Af Örgütü Resmi İnternet Sitesi. 10.02.2020 tarihinde <https://www.amnesty.org.tr/> adresinden erişim sağlanmıştır.
- Türkiye Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki Toplu Gözaltıları Unutmamalı.* Uluslararası Af Örgütü Resmi İnternet Sitesi. 10.02.2020 tarihinde;
[https://www.haklaricin yaz.org.tr/api/site/campaign_detail?publicKey=\\$2y\\$10\\$hLP4RL3ULGai54DRbCMbLeJL9r2ICSTRTZEOP1xIKcazV2VB7n62q&id=2871](https://www.haklaricin yaz.org.tr/api/site/campaign_detail?publicKey=$2y$10$hLP4RL3ULGai54DRbCMbLeJL9r2ICSTRTZEOP1xIKcazV2VB7n62q&id=2871) adresinden erişim sağlanmıştır.
- Uluslararası Kızılhaç Komitesi Resmi İnternet Sitesi.* 13.02.2020 tarihinde;
<https://www.icrc.org/en/contact> adresinden erişim sağlanmıştır.